Жанна ШИШКО
аспірантка освітньо-наукової програми
«Менеджмент», ЗУНУ
Науковий керівник – д.е.н., професор, професор кафедри
менеджменту, публічного управління
та персоналу ЗУНУ Григорій МОНАСТИРСЬКИЙ

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В ПЕРІОД ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Забезпечення екологічної безпеки продуктів харчування — глобальна проблема, оскільки зачіпає як здоров'я людини, а й впливає всю економіку країни. Якість продуктів харчування впливає на рівень життя, соціальну активність людини, і навіть на демографічний аспект її існування. Тому, щоб забезпечити високий рівень життя людини в державі, розвиток економіки, екологічної безпеки продуктів харчування необхідно приділяти особливу увагу, особливо в умовах післявоєнної відбудови країни.

Сьогодні екологічна безпека сільськогосподарської продукції повинна забезпечуватися шляхом реалізації системи соціально-економічних, організаційно-технологічних та інших заходів, що базуються на наукових дослідженнях впливу та можливих шкідливих наслідках застосування нових наукових технологій в агропромисловому комплексі (санітарні та ветеринарні заходи, дотримання процедур відповідності, маркування та сертифікації, параметри безпеки продукції, заходи економічного стимулювання та інші). Враховуючи екологічну та соціальну значимість екологічно безпечного виробництва сільськогосподарської продукції, проблематика щодо забезпечення організаційно-технологічних основ такого виробництва є досить актуальною. Проте до цього часу не проведено систематизацію та чітке розмежування організаційно-технологічних основ щодо особливостей забезпечення виробництва екологічно безпечної та традиційної сільськогосподарської продукції, не розмежовано їх спільні риси та відмінності.

На підставі аналізу наукових публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних учених нами узагальнено розуміння та визначено поняття «екологічна безпека». Встановлено, що це: складова глобальної та національної безпеки природного чи

техногенного характеру; стан розвитку суспільних відносин та стан навколишнього природного середовища, що забезпечує захист інтересів, життя та здоров'я людини від шкідливого впливу, сукупність заходів, передбачених чинним законодавством; поняття, яке має базуватися на постійних наукових дослідженнях впливу та наслідках впровадження сучасних технологій в екологічній сфері. Щодо екологічної безпеки та екологічно безпечної сільськогосподарської продукції, дані поняття співвідносяться як загальне та часткове. При цьому технологія, яка використовується при виробництві екологічно безпечної сільськогосподарської продукції, повинна забезпечувати: по-перше, безпечні умови праці для людини, підвищувати її продуктивність та культуру; по-друге, виробництво якісної продукції та не завдавати шкоди здоров'ю тварин; по-третє, не здійснювати руйнівну дію на навколишнє середовище.

У технологіях виробництва сільськогосподарської продукції, особливо у рослинництві, останніми роками відбуваються значні зміни, суть яких полягає у біологізації землеробства, зменшенні ресурсоємності виконання технологічних операцій, підвищенні екологічної безпеки. Головними факторами, що впливають на розвиток технологій виробництва продукції та формування технологічної політики в аграрному секторі, є: ґрунтово-кліматичні умови; вимоги агротехніки вирощування сільськогосподарських культур за параметрами якості та термінів виконання технологічних операцій; вартість матеріально-технічних, енергетичних та трудових ресурсів; фінансово-економічний стан галузі; рівень матеріально-технічного та кадрового забезпечення. Рослинництво та землеробство, в яких переважають біологічні та агротехнічні заходи та прийоми вирощування сільськогосподарських культур, останнім часом стали називати біологічними. У літературі зустрічаються різні назви – альтернативне, екологічне, органо-біологічне. Проте їхня суть і мета одна – виробництво екологічно чистої продукції та чистота навколишнього середовища. Перевагами екологічного землеробства є те, що: отримані продукти харчування є екологічно безпечними, більш повноцінними у харчовому відношенні, підвищують здатність захисних систем організму людини протидіяти несприятливому впливу навколишнього середовища; корми, вирощені за технологіями екологічного землеробства, підвищують продуктивність тваринництва; екологічне землеробство та тваринництво є ключовим чинником екологічної безпеки сільських територій.

Основним критерієм поділу сільськогосподарської продукції на екологічно чисту та екологічно безпечну доцільно вважати процес виробництва такої продукції. Організаційно-технологічні особливості виробництва екологічно безпечної продукції сільського господарства можна розглянути за технологіями вирощування окремих культур у рослинництві, зокрема пшениці, кукурудзи, гречки та соняшника. Спосіб вирощування цих культур по-звичайному та екологічно безпечному типу має деякі відмінності. Вони полягають у відмінностях обробки ґрунту, методах добрива, способах посіву, боротьби з бур'янами, вирощуванні та зборі культур. При екологічно безпечній технології вирощування цих культур велике значення має основний обробіток ґрунту. Його проводять з урахуванням попередника, типу ґрунту, рельєфу, ступеня та особливостей засміченості поля. Для отримання запланованого врожаю з мінімальним використанням органічних засобів захисту рослин або взагалі без них необхідно вирішити такі питання: забезпечити чистоту посівів, сформувати задану густоту рослин до збирання та зменшити вилягання рослин у період збирання врожаю.

Тому для створення раціональної екологічно безпечної організаційно-господарської системи рослинництва необхідно враховувати: якість земельних ресурсів та особливості землекористування; агрокліматичний потенціал галузі (ґрунти, тривалість вегетаційного періоду рослин, тепловий режим, кількість опадів, їх розподіл за місяцями, періодами вегетації); можливий напрямок спеціалізації новоствореного господарства та оцінку доцільності існуючої спеціалізації; основні культури та структуру посівних площ, сівозміни, організацію виробничих процесів з урахуванням розмірів землекористування та спеціалізації господарства; матеріально-технічну базу. Вже сьогодні, на нашу думку, потрібно впроваджувати екологічні стандарти у сільськогосподарську практику насамперед у тих районах, де вже створені або створюватимуться природоохоронні території.

Потрібно також зберегти культурні геосистеми з високою біорізноманіттям у межах парків, виникнення та існування яких безпосередньо залежить від традиційного сільськогосподарського використання; поступово переходити до екологічного фермерства у межах природоохоронних територій змішаного типу. Це призведе до реалізації концепції інтеграції, тобто впровадження та дотримання певних природоохоронних заходів у

природокористуванні для збереження довкілля та охорони біорізноманіття регіонів.

Таким чином, сьогодні сільськогосподарські товаровиробники, які переходять або перейшли на виробництво екологічно безпечної аграрної продукції, повинні сформувати низку стратегічних цілей для досягнення успіхів у даному виді діяльності. При цьому організаційно-технологічний механізм забезпечення екологічно безпечної сільськогосподарської продукції передбачає доцільність запровадження відповідної технології ведення сільського господарства шляхом прийняття довгострокової програми впровадження технологій ведення екологічно безпечного (органічного) сільського господарства.

Список використаних джерел:

1. Інституційні засади і маркетингові імперативи сталого розвитку: колективна монографія. / [Ред. Т.М. Борисова, Г.Л. Монастирський]. Тернопіль: «Економічна думка ЗУНУ», 2020. 340 с.

2. Ksonzhyk, I., Taran, Y., Monastyrskyi, G., Vasina, A., Sytnytska, O., & Belei, S. (2021). Implementation of the principles of sustainable development of territorial communities: *Decision making. Journal of management Information and Decision Sciences.* 24(3), 1-12.

3. Мельник А.Ф., Монастирський Г.Л. Сталий розвиток сільських територій: концептуальні засади та роль органів влади в його забезпеченні. *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2013. № 2. С. 180-184.

4. Монастирський Г.Л. Екологічна парадигма розвитку громади. *Перспективи розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі:* матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 20 травня 2020 р.). С. 42-43.